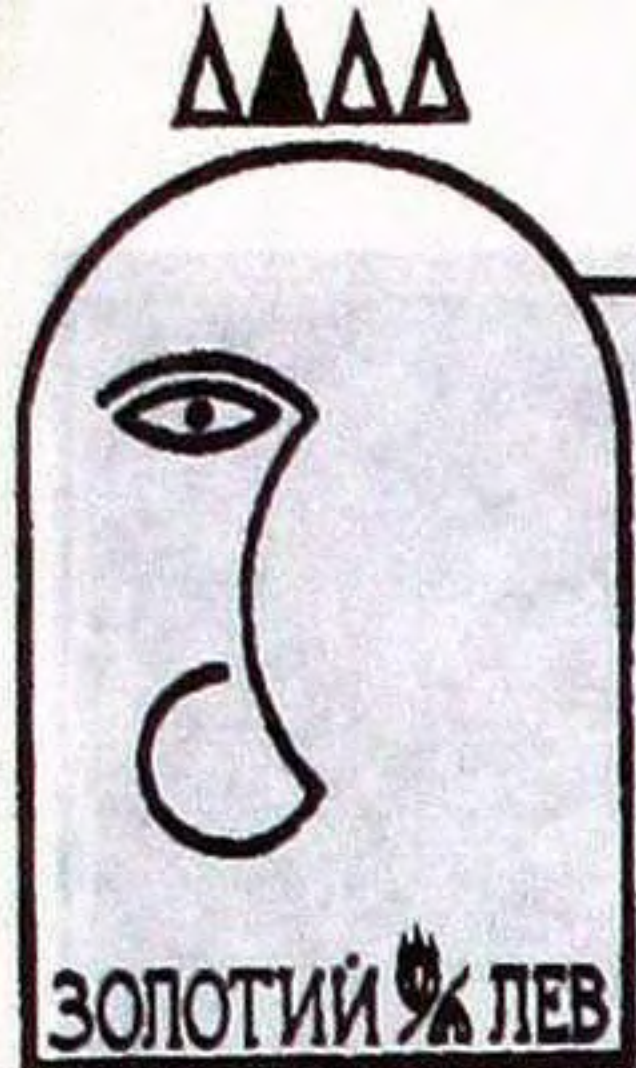

театр

Оксана БРЮХОВЕЦЬКА

«ЗОЛОТИЙ ЛЕВ 96»

Восени 1996 року Львів відчинив двері своїх театрів для численних гостей. У жовтні відбувається Міжнародний театральний фестиваль "Золотий Лев".

З ІСТОРІЇ ФЕСТИВАЛЮ:

Уперше це сталося у Львові 1989 року. Під егідою СТД України пройшов фестиваль-огляд українських театрів-студій. Прозвучали нові імена (В.Більченко, В.Кучинський, А.Жолдак). Вони вселяли надію в розвиток українського театрального мистецтва.

Аж через три роки "Золотий Лев" було продовжено, тобто, відновлено завдяки зусиллям СТД та художнього керівника Духовного театру "Воскресіння" Ярослава Федоришина, який очолює фестиваль.

1994 року "Золотий Лев" офіційно стає Міжнародним. Сьогодні це єдиний на Україні театральний фестиваль, що зареєстрований у Європейській театральній картотеці (ІЕТМ), як український мистецький фестиваль.

Дирекція фестивалю працює на базі Духовного театру "Воскресіння".

Цього року "Золотий Лев" вітає нас

четверте. Як зазначено у фестивальному бюлетні, цьогорічний девіз його - "Класика очима експерименту". Участь у фестивалі взяли 38 колективів з різних країн: України, Польщі, Румунії, Литви, Росії, Грузії, Киргизії, Білорусії, Німеччини, Бельгії, Словаччини.

Все переглянути, звісно, не вдалося. Тож, кілька штрихів про те, що залишило враження з побаченого.

У неділю вдень з балкону Оперного театру було проголошено початок фестивалю. У натовп на площі вийшли актори в костюмах, на ходулях, з барабанами і пішли вулицею. Це карнавальне відкриття влаштували актори Експериментального театру НаУКМА і театру "Акт" з Варшави.

Вуличний театр, що розгортається прямо на площі, завжди вносить особливе пожвавлення в життя міста, перетворює на глядачів навіть випадкових перехожих. Таку виставу "Пар Перуна" цього ж вечора зіграв польський театр, не зважаючи на постійну загрозу дощу. Їхнє дійство з притчевим сюжетом було зліплене цілком з музики, диму, вогню і віртуозної пластики, якою особливо дивували височезні примарні істоти на ходулях.

Наступного вечора

мешканців міста розважив вуличною виставою (яку бачив досі лише Київ) Експериментальний театр НаУКМА. У ній разом із професійними акторами задіяні студенти Академії. Один за одним нанизані смішні сюжети, що розігруються яскравими персонажами в костюмах, масках, на ходулях, які жартують і з публікою, і з вогнем.

Решта вистав проходили у закритих приміщеннях. Були серед них різні - і такі, з яких хотілось вже через кілька хвилин піти, і такі, які б хотілося подивитися ще кілька разів. Проте не будемо розглядати вистави з цієї точки зору.

У виставі "Скрипка Ротшильда" за А.Чеховим театру-студії Чичкови з Бидгоща (Польща) переважав літературний елемент. Вистава тонка й естетична. Актори грають між двома довгими столами зі свічками, за ними сидять глядачі, яких пригощають чаєм. Завдяки цьому формальному прийому присутність глядачів набуває особливого забарвлення, злитого з загальним колоритом вистави, глядач є спостерігачем і учасником, і це створює атмосферу, яка об'єднує акторів із залом.

Багато хто з нетерпінням чекав на виставу Тбіліського театру імені Шота Руставелі. Проте замість очікува-

“Усміхнись нам, Господи”. Режисер Рімас Тумінас. Вільнюський Малий театр. Литва.

ного Стріндберга приїхав Брехт у досить вільній інтерпретації. У виставі пульсував нерв злободенних проблем людства, і його щирість та прямота не могли не викликати симпатій. До речі, зі слів Рамаза Чхіквадзе, відомого актора, гостя фестивалю, стало відомо, що в Грузії президент Шеварнадзе звільнив театри від податків і комунальних платежів. Театральні вистави користуються особливим попитом, а от з кінематографом, мистецтвом значно дорожчим, ситуація критична.

Вистава “Амідзіма” Молодіжного театру з Бишкеку (Киргизія) як перлина променилась відшліфованою танцювальною пластикою і, мабуть, була справжнім подарунком для любителів “фольклорно-хореографічного” стилю.

Румунський Молодіжний театр м. Пятра Нємц вразив у своїх виставах “Антигона” і “Орфанул Зао” шалено дорогою вишуканою сценографією і технікою світла. Про “Орфанул Зао” Тарас Возняк, редактор культурологічного журналу “І”, сказав: “Дуже складні враження. Мені здається, що є моменти, коли форма не збігається зі змістом. Використання музичного супроводу будується на суто європейських музичних ладах, справляє враження, що мова йде не про Схід, а про чашу святого Грааля. Спроба якось трансформувати інтонаційні моменти у східному напрямку залишається дещо псевдокитайською. Доволі незле попрацював художник.”

“Амідзіма” й “Антигона” були відзначені журі.

Помітне враження на учасників фестивалю справив

Угорський театр з міста Берегово виставами “Вечірні відвідувачі” Ж.Превера і “Соколина вечеря” Д.Бокаччо. Насичене бурхливою енергією акторів дійство кипить і виплескується, резонуючи емоціями залу. На мистецькому рівні здійснена стилізація у багатьох сценах, у тому числі й тих, які називають фривольними.

Цього аж ніяк не можна сказати про словацьку виставу київського режисера Козьменко-Делінде “Все про кохання”, у якій з перших же хвилин тему проілюстрували, вовтузячись посеред сцени на ліжку і виносячи жінок у білизні, які сідали на коліна глядачам.

Перший приз фестивалю справедливо дістала вистава Вільнюського Малиго театру “Усміхнись нам, Господи”, а її режисер Рімас Тумінас відзначений за кращу режисуру. Ця робота дійсно розгортається у справжній стихії театру. З кожної речі на сцені добувається увесь її театральний потенціал. Вистава чудово сприймається і без перекладу завдяки блискучій комічній грі акторів. Середовище спектаклю створює найсприятливіші умови для вияву індивідуальності кожного з них та імпровізацій.

Щодо сильної роботи акторів, то нею, безперечно, також відзначається “Чекаючи на Годо” київського Експериментального театру НаУКМА. Окрім максимально емоційно яскравого і характерного забарвлення кожного персонажа, у цій роботі дуже цінним є знайдена акторами своєрідна форма, з одного боку - самодостатня як гра, проте яка вдало втримує баланс своєї взає-

“Пар Перуна”. Театр “Акт”, м.Варшава. Польща.

модії із змістом, без чого твір мистецтва не може мати цілості. Завдяки тонкому смислового насиченню кожної деталі вистава в результаті викликає у глядача те відчуття, яке складає зміст цієї пронизливої п'єси. Григорій Гладій, який приїхав з Канади на фестиваль, після спектаклю сказав, що для нього, як для члена журі, це винятковий випадок, коли він з упевненістю оцінює роботу найвищою оцінкою.

Такі вистави, як вільнюська, “Годо”, Берегівського театру я б назвала виставами “живої думки”, і ця якість, можливо, важливіша, аніж технічна досконалість, яка повинна існувати як щось само собою зрозуміле.

Аби доповнити фестивальну картину, я звернулася з кількома питаннями до члена журі фестивалю, театрознавця **Наталії Єрмакової**:

? - *Яке ваше враження від фестивалю? Ви, мабуть, їхали туди з якимись сподіваннями, чи вони виправдалися?*

- Оскільки я вже стала професійним “фестивальником”, у мене склалася певна своя систематика і, звичайно, я пов'язую з фестивалем певні надії. Але останнім часом так сталося, - я вважаю це певною закономірністю, - що виникає нова проблема у зв'язку з будь-яким фестивалем, це проблема фестивального контексту. Театр належить до, можливо, найбільш могутніх мистецтв саме через свою органічну пов'язаність із матерією життя, яке вирує навколо, - фактично, він з нього постає. І мені доводилося бачити, як вистава, скажімо, Більченка, яку я дуже любила і вважаю дуже сильною роботою, - “Археологія” - провалилася на Торунському фестивалі. Глядачі не могли потрапити у контекст нашого життя - суспільного, політичного, духовного. Вони не могли відчувати природи цієї вистави, інакше треба було б привезти на фестиваль разом з виставою і певний шар людей, до яких вона звернена, і всіх нас, весь Київ, всю історію нації, держави, історію наших сподівань. Є речі, які не можна пояснити риторично, які потребують занурення в матерію цієї дійсності. І фестиваль дає можливість побачити несподівані контексти. На конференції у Львові

“Амідзіма”. Режисер Овлягули Ходжагули. Молодіжний театр, м.Бишкек. Киргизія. Фото Олександра Скульського, м.Львів.

я поставила це запитання моїм колегам - чи не турбує їх проблема контекстів? Адже деякі художні явища можуть виглядати знівельованими, потрапляючи у контекст, що не передбачає ні теми, ні проблем, ані тих зв'язків, які складають сенс цього твору. Для мене це була проблема - чи не буде винищена та тонка матерія, яку демонструють театри на фестивалях.

Щодо вистав, то, наприклад, литовську, яка одержала, фактично, усі нагороди, я бачила в Литві, у Польщі, в Україні. І можу сказати, що вона, через певні якості свої - передусім, мистецькі - прекрасно вписується у будь-який контекст - духовний, суспільний, культурний. Це стосується і вистави такого дуже сильного і міцного мистецького колективу, як Берегівський театр. Навіть незнання угорської мови могло позитивно впливати на глядачів, оскільки вони сприймали чисту стихію гри. Щодо нашої київської вистави “Чекаючи на Годо”, я також бачила її кілька разів - тут, на стаціонарі, й у Львові. І не можу сказати, що вона була зруйнована львівським середовищем, цього не було завдяки певній близькості контексту львівського і київського. А, скажімо, дуже знаменита вистава московського театру “Са-тирикон”, вистава Фокіна “Перетворення” за Кафкою, яка одержувала чимало фестивальних нагород, не дістала високої позитивної оцінки глядачів. Хоча був певний ажіотаж довкола неї. Проте вона не справила того враження, яке, можливо, справляє на московську чи будь-яку іншу публіку. Отже, контекст - проблема проблем для сучасного мистецького життя, оскільки процеси інтеграції зараз надзвичайно активні й вони ставлять наші театри у ситуацію, якої вони раніше просто не знали.

? - *На вашу думку, чи ця проблема стоїть так само гостро для зарубіжних театрів, котрі приїждять до нас, як для наших, яких за кордоном, скажімо, не завжди розуміють?*

- Не не розуміють, вони не відчувають головного, - болю, який закладений у цей твір, оскільки ті люди живуть іншими болями. Я думаю, що це проблема усіх

“Чекаючи на Году”. Режисер Алла Заманська. Експериментальний театр НаУКМА, м.Київ. Україна.

без винятку культур. А разом з тим виникає і такий аспект. Скажімо, киргизи вперше показали свою виставу на далекому, так би мовити, заході. Але постановник цієї вистави, Овлягули Ходжагули, відомий туркменський режисер, створив в Туркменії, в Киргизії та в Узбекистані декілька сценічних творів, які були надзвичайно цікавими західному глядачеві. Тут виникає аспект екзотичності культури, знайомство з новими театральними моделями і навіть їх споглядання є надзвичайно привабливим для глядачів.

Або литовська вистава, чому вона, скажімо, є рідною всюди? Я думаю, по-перше, через саму позицію авторів. Вона скерована на такі болючі проблеми як гуманізація і дегуманізація суспільства. По-друге, за своєю моделлю вона створена у стилістиці, я б сказала, класичного театру, себто театру добре знайомого глядачам різних країн. Також високим є клас професійний. Через те вона скрізь сприймається органічно.

? - А чи були ще на фестивалі вистави, які, на ваш погляд, “зруйнувались” у його контексті?

- Про це дуже важко говорити, бо треба бачити їх у різних ситуаціях. Але, скажімо, я не знаю, якою була вистава Козьменка-Делінде “Все про кохання” за оповіданнями Чехова, не знаю, яка репутація у цієї вистави в Словаччині, чим вона є для словацької культури. Я дуже негативно до неї поставилася. Можливо, вона була здеформована в умовах іншої ситуації, проте цього разу можна передбачити, що вона просто була низької вартості, духовної, мистецької. Взагалі, мистецькі твори не можна порівнювати, як правило, це не слід робити. Проте, фестивальний контекст деколи передбачає сусідство,

я б сказала, навіть надто ексцентричне. Вистави школярські й вистави висококласних мистецьких колективів. Вистави, які є пробою пера, і створені дуже досвідченими особистостями. Через це фестиваль дуже цікавий, як певна форма сублімації мистецьких ідей, проблем, пошуків, особистостей.

? - У цьому роль фестивалю і полягає. Якою мірою “Золотий Лев” виконує цю функцію?

- Я взагалі є прибічником ідеї максимальних контактів будь-яких мистецьких явищ. Можливість їх сконцентрувати у певному місці, в певний час є надзвичайно позитивним досвідом тих, хто в цьому бере участь, і тих, хто це спостерігає. Оскільки ми поставлені в ситуацію вільного вибору, то фестиваль є така щаслива нагода цей свій вибір кристалізувати, сформувати навіть власну мистецьку світоглядну позицію. На цім фестивалі найгіршим був, так би мовити, організаційний бік. Але я розумію, що це через відсутність необхідної матеріальної бази і тих умов, які створюють краще зарубіжні фестивалі. Якість побутових форм існування там вища, через те організація краща, і умови роботи фестивалю не є такими граничними, коли невідомо, чи не зірветься вистава через те, що просто не вистачає освітлення чи чогось іншого. І ще, я розумію, що деякі вистави потрапили на фестиваль, бо бракувало коштів на кращі й дорожчі, проте, все ж таки, відбір вистав міг би бути осмисленим, серйознішим, принциповішим. Але я не вважаю, що це ставить фестиваль на рівень такого явища, яке не здійснилося.

? - Як можна оцінювати цей фестиваль в контексті світових театральних фестивалів, чи є

в нього якісь свої особливості, які в нього пер-
спективи?

- От, скажімо, попередній український фестиваль, на
якому я була, "Березілля" в Харкові, це - помпезна,
офіційна і, як на мене, абсолютно нецікава акція, хоча
в ній брали участь і хороші мистецькі колективи. Та в
загальному це було явище антидемократичне, сформо-
ване за смаками, які не відповідають вимогам сучасної
української культурної ситуації. Через це фестиваль
Федоришина, хоча і був дещо розхристаний, все ж зібрав
чимало сильних мистецьких індивідуальностей і був за
природою своєю хорошим. Я вважаю, що зараз він є
кращим українським фестивалем, я б особисто його дуже
підтримувала, розуміючи, що там є багато речей, які
потребують серйозної роботи. Але сам Львів, місто ви-
сокої духовної, мистецької і саме української культури, -
прекрасне місце для такого фестивалю. Львів має свою
театральну традицію і потребує вражень зовнішніх, які
й дає фестиваль. Він показує картину сучасного мис-
тецького життя, хай вона буде не дуже гармонійною,
проте вона реальна, і це стимулюватиме діяльність мис-
тецьких колективів Львова. І, нарешті, Львів має сер-
йозну і надзвичайно заглиблену в театральні проблеми
публіку, з хорошим смаком, і це теж дуже важливо.

? - *Щодо сучасного театрального процесу в Ук-
раїні, як повно він був представлений на цьому
фестивалі?*

- Я прибічник таких фестивальних форм, які визнача-
ються особистими смаками тих, хто його створює. І як
кожна художня акція, це вияв ідей, мистецького ідеалі-
зму, амбіцій саме Славка Федоришина. І це правильно.
Нічого об'єктивного в мистецтві не існує. Наскільки повно
відображена театральна дійсність України на цій фести-
валі - про це навіть не може бути мови, бо ця дійсність
є надзвичайно багатою, різноманітною, складною і не
вміщується у жодні фестивальні рамки. А чи було пред-
ставлене там найцікавіше? Я б сказала - так. І за кож-
ною виставою є ще певна мистецька лінія, певний на-
прямок.

? - *Дійшли чутки, що святкування ювілею Віктю-
ка в останні дні затьмарило усі враження від
фестивалю.*

- На жаль, це не чутки, а реальність. Знаєте, фести-
валь - це шоу, а шоу має обов'язково свій "гвоздь" про-
грами, яким і був Роман Григорович. Для Львова це
постать особлива, він походить звідти і є сублімацією
цієї культури, він дійсно гордість української театраль-
ної культури, і 60 літ - це серйозний ювілей для такої
особистості. Але я не можу сказати, що це свято зать-
марило фестивалне життя. Хоча, на жаль, заключний
акорд самого фестивалю було невдало зроблено. Щось
неоковирне і навіть непристойне відбувалося на сцені.
Навіть нормально оголосити переможців ніхто не зміг.
Все було скидано в одну купу й ніхто нічого не міг
розібрати - фестиваль було сплундровано такою невда-
лою акцією.

Було ще постфестивальне явище. Мені та ще кільком

людям вдалося побачити дуже цікаву виставу режисера
Володимира Кучинського, його останню роботу "Апок-
рифи" за Лесею Українкою. На жаль, ми не побачили її
у рамках фестивалю. Проте сам Кучинський цього не
хотів, бо вважає, що над цією роботою ще треба працю-
вати.

? - *Наскільки ваша особиста думка збігається із
остаточними висновками журі?*

- Це було таємне голосування 13-ти осіб, з яких скла-
далося журі. Я вважаю, що це досить об'єктивна карти-
на, на 99 відсотків, знову ж таки враховуючи, що термін
"об'єктивна" нам просто не підходить. Також ми зроби-
ли власний окремий приз симпатій журі, який дістався
молодому актору з України угорського театру Берегова
Жолту Тріллу. Цей театр поневіряється жахливо, він
позбавлений мінімально нормальних умов існування, і
якщо ми його втратимо, то втратимо і репутацію тої
свідомої частини керівників української культури, які
розуміють, що розвиток культур інших народів - це ве-
ликий плюс для нашої нації.

На певному етапі українська театральна культура
вийшла у стадію такої форми диференціації, яка пов'я-
зана, передусім, з глядачем. Театр почав розвиватися,
орієнтуючись на групи глядачів, що мають специфічні
смаки. Скажімо, нашого "Годо" я б віднесла до різнови-
ду "театру для університетського міста". Цей термін я
почула від свого колеги з Білорусії В'ячеслава Ракитсь-
кого, відомого критика, одного з лідерів опозиції. Він
так назвав Берегівський театр, здивувавшись, що Бере-
гово - це невелике районне містечко, де мешкає лише
40 тисяч людей. Я розглядаю "Стару" в театрі Ліпцина
як виставу, також орієнтовану на дуже конкретну кате-
горію глядачів. І це є свідченням повноцінності мистець-
кого процесу.

Україна не була представлена на фестивалі так зва-
ним "великим жанром", окрім вистави "Сни за Кобза-
рем". Я не належу до прихильників цієї вистави. Як на
мене, вона є виставою культури, яка була розповсю-
джена на території колишнього Радянського Союзу і була
виявом духовних зрушень радянської інтелігенції 60-х
років. Вона утворила певну естетику, сценічну мову, та
я сьогодні з цією мовою не бралася б до такого шедеву,
як "Кобзар". Ця вистава саме за поглядом на літератур-
не джерело мене не влаштовує. І вона не викликала
зацікавлення на фестивалі. Для більшості людей, які
знайомі з новою мовою і естетикою театру, ця вистава
не була цікавою; а як можливість розкрити якісь грані
цього геніального твору, вона теж не була успішною, бо
оминула увагою найвище, що є у цій творі. Це моя осо-
биста точка зору. Але та невеличка робота Кучинського
за Лесею Українкою у цьому сенсі є вдалою. Вона пред-
ставляє цю категорію вистав "для університетського
міста". Це дуже умовне визначення, але ясно, що воно
спрямоване на молоду інтелігенцію, або на ті шари мо-
лоді, які прагнуть творити і жити в новій державі, де
панує нова культурна свідомість.

Львів - Київ.